

6. Zdrynyk, V.S. (2008). Critical Analysis of Alternative Methods of Accounting for Derivatives. The Journal of Zhytomyr State Technological University. Series: Economics, 3(49), pp. 234-237.
7. Petryshyn, L. & Syrotyuk, A. (2014). Derivative Financial Instruments: Essence and Accounting Aspects. *Visnik Lvivskogo Nationalnogo Agramogo Universitetu. Seriya: Ekonomika APK*, 21(1), pp. 91-99.
8. Pylypenko L. (2016). Accounting for Derivatives and Their Representation in Financial Reporting: Problems of Methodology and Procedure. *Economic Annals-XXI*, 156(1-2), pp. 116-120. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V156-0027>
9. Suprovych, G. O. (2014). Accounting and Auditing of Financial Derivatives. Kyiv: Manuscript, 20 p.
10. Suprovych, G. O. (2012). Ways to Improve Accounting for Option Contracts. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 5(1), pp. 227-231.
11. Anshyn, V. M. (2004). Investment Analysis. Moscow: Delo, 280 p.
12. Allayannis, G., Lel, U., & Miller, D. P. (2012). The Use of Foreign Currency Derivatives, Corporate Governance, and Firm Value Around the World. *Journal of International Economics*, 87(1), pp. 65-79. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2011.12.003>
13. Barton, J. (2001). Does the Use of Financial Derivatives Affect Earnings Management Decisions?. *The Accounting Review*, 76(1), 1-26. DOI: <https://doi.org/10.2308/accr.2001.76.1.1>
14. DeMarzo, P. M., & Duffie, D. (1995). Corporate Incentives for Hedging and Hedge Accounting. *Review of Financial Studies*, 8(3), pp. 743-771. DOI: <https://doi.org/10.1093/rfs/8.3.743>
15. Guay, W., & Kothari, S. P. (2003). How much do firms hedge with derivatives?. *Journal of Financial Economics*, 70(3), 423-461. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0304-405X\(03\)00179-X](https://doi.org/10.1016/S0304-405X(03)00179-X)
16. Hauser, R. J., & Eales, J. S. (1986). On Marketing Strategies with Options: A Technique to Measure Risk and Return. *Journal of Futures Markets*, 6(2), pp. 273-288. DOI: <https://doi.org/10.1002/fut.3990060209>
17. Huddart, S., & Lang, M. (1996). Employee Stock Option Exercises an Empirical Analysis. *Journal of Accounting and Economics*, 21(1), pp. 5-43. DOI: [https://doi.org/10.1016/0165-4101\(95\)00409-2](https://doi.org/10.1016/0165-4101(95)00409-2)
18. Hull, J.C. (2007). Options, Futures and Other Derivatives. Moscow: Williams, 1056 p.
19. Ministry of Finance of Ukraine (2001). *Regulations (Standard) of Accounting 13 "Financial Instruments"*. Retrieved 06 July, 2016, from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>
20. International Accounting Standard 32 "Financial Instruments: Presentation". Retrieved 06 July, 2016, from: http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/consolidated/ias32_en.pdf
21. International Accounting Standard 39 "Financial Instruments: Recognition and Measurement". Retrieved 06 July, 2016, from: http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/consolidated/ias39_en.pdf
22. International Financial Reporting Standard 7 "Financial Instruments: Disclosures". Retrieved 06 July, 2016, from: http://som.yale.edu/sites/default/files/files/International_Financial_Reporting_Standard_7_8-05.pdf
23. International Financial Reporting Standard 9 "Financial Instruments". Retrieved 06 July, 2016, from: http://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2FIFRS_9_Pre-endorsement_questionnaire_-_feedback_report_-_August_2015_-_final.pdf&AspxAutoDetectCookieSupport=1
24. National Bank of Ukraine (2007). *Instructions for Accounting of Derivatives in Ukrainian Banks*. Retrieved 28 June, 2016, from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1104-07>
25. National Commission on Securities and Stock Market (2012). *Guidelines for Reflection in Accounting Operations of Futures and Option contracts with Stock Market Participants*. Retrieved 28 June, 2016, from: <http://law.dt-kt.com/?p=2449>
26. International Financial Reporting Standard 13 "Fair Value Measurement". Retrieved 07 July, 2016, from: <http://www.frascanada.ca/international-financial-reporting-standards/resources/unaccompanied-ifsrs/item71725.pdf>
27. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). *Tax Code of Ukraine*. Retrieved 10 July, 2016, from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page>
28. International Accounting Standard 7 "Statement of Cash Flows". Retrieved 12 July, 2016, from: http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/consolidated/ias7_en.pdf

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 8(185): 13-22

УДК 334.722.364.016

JEL Classification: L31, I31

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/185-8/2>

М. Наумова, асп.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ

ПЕРСПЕКТИВИ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У статті проведено якісний і кількісний SWOT-аналіз розвитку соціального підприємництва в Україні. Визначено та оцінено сильні і слабкі сторони, а також загрози і можливості розвитку соціального підприємництва в Україні. На підставі проведеного аналізу були визначені найбільш ефективні напрями сприяння розвитку соціального підприємництва в Україні.

Ключові слова: соціальне підприємництво, соціальні підприємства, SWOT-аналіз, якість життя, соціальні інновації.

Вступ. Початок XXI-го століття приніс докорінні зміни в глобальній економіці, ознаменувався різноманітними гострими катаклізмами, так чи інакше пов'язаними з проблемами забезпечення соціально-економічних потреб населення.

Більшість глобальних потрясінь носять короткостроковий характер і досить часто є самокорегуючими. Довгострокові глобальні проблеми вимагають стратегічного підходу до їх подолання. Ці проблеми охоплюють глобальну соціальну нерівність і бідність, нерівномірний економічний розвиток, виснаження невідновлюваних ресурсів, зростання негативного впливу людської життєдіяльності на навколишнє середовище, а також системні проблеми, пов'язані зі слабким регулюванням фінансових ринків. Ці причини стали поштовхом до пошуку альтернативних форм ведення бізнесу як, зокрема, соціальне підприємництво (СП).

Наше дослідження показало, що СП відіграє важливу роль у подоланні негативних наслідків криз, що полягає у стимулюванні відновлення економіки і забезпеченні рівних можливостей для всіх членів суспільства. СП також являє собою значну соціальну цінність для будь-якої цивілізованої країни.

Безпрецедентний інтерес до СП і впровадження організаціями соціальних інновацій зростає з кінця 1990-х років і знаходиться у центрі постійної уваги політиків, громадських активістів і численних наукових дослідників.

Сучасний соціально-економічний розвиток України знає радикальних перетворень, що ускладнилися проблемою якості життя населення. Підвищення якості життя населення є однією з головних умов стійкого і ефективного розвитку соціально-економічної системи України.

Постановка проблеми. На теперішньому етапі соціально-економічного розвитку України суспільство зіткнулося з несприятливою ситуацією, коли уряд не

має у розпорядженні достатнього обсягу державного бюджету через військовий конфлікт на сході країни для реалізації завдань, пов'язаних із задоволенням соціальних і культурно-побутових потреб населення та забезпечення громадян різноманітними важливими соціальними благами та послугами.

Очевидно, що в Україні вже давно назріла нагальна об'єктивна потреба пошуку нових інструментів або регуляторних механізмів, що забезпечували б соціальну стабільність без затримки економічного зростання країни. Більшість зарубіжних та українських учених-економістів вбачають такий потенціал у розбудові СП.

Перевагами соціальних підприємств є гнучкість і мобільність, що дозволяє оперативно реагувати на запити суспільства, надаючи різні соціальні послуги громадянам у сфері охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, соціальної адаптації людей з особливими потребами, охорони навколишнього середовища. Цільовою аудиторією соціальних підприємств є як споживачі масового ринку, так і споживачі певних соціальних прошарків населення.

Отож, вельми важливою видається необхідність проаналізувати проблемні моменти у розвитку СП в Україні, його можливості у ролі партнера держави у розбудові громадянського суспільства, вирішенні або згладжуванні гострих соціальних проблем і формуванні позитивного іміджу країни.

Для аналізу розвитку СП в Україні і вироблення пріоритетних напрямів сприяння його розвитку необхідно застосування сучасних методологічних підходів і методів.

Мета статті – аналіз стану та перспектив розвитку СП в Україні з використанням методу SWOT-аналізу задля підвищення якості життя населення.

Досягнення поставленої мети обумовлює необхідність вирішення таких **завдань**: в процесі проведення SWOT-аналізу визначити та оцінити сильні і слабкі сторони а також можливості і загрози розвитку СП в Україні для формування найбільш ефективних напрямів сприяння його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Незважаючи на відсутність глибокого історичного коріння, СП є предметом наукових досліджень протягом останніх двох десятиліть з інтенсивною дискусією про його сутність, концепції, організаційно-правові форми господарювання та основні характеристики.

Теоретичні і практичні аспекти СП всебічно розглядаються в фундаментальних наукових працях зарубіжних вчених: Л. Добелі [1], Дж. Боше і Дж. Маккларг [2], С. Захра, Є. Гедайловича, Д. Неубаума і Дж. Шульмана [3], М. Лаужікаса та М. Саткаускайте [4].

Відзначимо, що теорія СП в останні роки набуває своєї актуальності в Україні та важливу роль для висвітлення питань напрямів сприяння розвитку СП має наукова література. Серед сучасних вітчизняних учених, які зробили вагомий внесок у дослідження перспектив розвитку СП в Україні, доцільно виокремити роботи І. І. Березяк [5], З. Галушки [6], О. А. Грішнєвої та Г. Ю. Міщук [7], О. Б. Кіреєвої [8], А. І. Мокія та О. І. Дацко [9], Н. А. Супрун [10].

О. Б. Кіреєва виокремила чотири вектори динамічного розвитку СП в Україні, а саме [8, с. 12-13]:

- 1) юридичне визнання різних організаційно-правових форм соціальних підприємств;
- 2) встановлення урядом податкових пільг для соціальних підприємств і надання субсидій для їх розвитку;
- 3) участь соціальних підприємств у конкурсах на виконання державних замовлень;
- 4) просування іміджу соціальних підприємств в Україні.

На відміну від О. Б. Кіреєвої, ми вважаємо, що СП не потребує юридичного визнання правових статусів соціальних підприємств. У ракурсі вищевикладеного, ми переконані, що СП в Україні може здійснюватися на вільний вибір підприємця, в таких організаційних формах господарювання, як: певний вид підприємства, залежно від форми власності, передбаченої Господарським кодексом України, фізична особа-підприємець, громадське об'єднання і благодійна організація.

Так, в своїй роботі І. І. Березяк пропонує використовувати зарубіжний прогресивний досвід СП для стрімкого впровадження соціальних підприємств в економіку України, формуючи власну національну модель. У свою чергу, І. І. Березяк окреслює загальні орієнтири бурхливого розвитку соціальних підприємств в Україні: по-перше – розроблення національних стратегій розвитку СП для чіткої координації спільних зусиль всіх зацікавлених сторін – підприємців, громадських організацій, донорських структур і держави; по-друге – державне або донорське фінансування соціальних проектів даних підприємств [5, с. 35]. Ми вважаємо, що розроблення національних стратегій розвитку СП і політики фінансування соціальних підприємств на державному рівні, зокрема, має стати пріоритетом для урядовців, парламентарів і вчених-економістів.

Глобальна присутність і вплив соціальних підприємств на якість життя населення сприяли усвідомленню важливості даного виду підприємств на міжнародному рівні, а не лише на локальному. У зв'язку з цим державна підтримка соціальних підприємств повинна здійснюватися з урахуванням прогресивного міжнародного досвіду розвинених країн, які здобули значних успіхів в цій сфері.

Разом з тим, накопичений зарубіжний досвід діяльності соціальних підприємств повинен бути адаптований і раціонально використаний в українській практиці, оскільки чимало громадських і соціальних завдань, на хід вирішення яких підприємства можуть вплинути, мають схожий характер.

Цікавим є дослідження А. І. Мокія та О. І. Дацко, які розглядають питання широкого спектру переваг, що здатне забезпечити СП для сільських депресивних територій через підвищення рівня їх соціально-економічної безпеки, а саме: зменшення обсягів соціальних виплат по безробіттю, допомога незахищеним прошаркам населення; збереження, розвиток і ефективне використання унікальних факторних переваг регіону (природних, культурних, екологічних й інших ресурсів) для підвищення рівня його конкурентоспроможності; протидія негативним міграційним тенденціям, особливо серед молоді через високий рівень безробіття у депресивних районах; розвиток творчого потенціалу територій; забезпечення прямого реінвестування податків і зборів на розв'язання соціально-економічних проблем; створення додаткових джерел розвитку регіону [9, с. 157].

Підвищення якості та вдосконалення соціальної сфери є завданням першочергової важливості, особливо для сільського населення. Програма розвитку сільських районів за допомогою СП може містити, залежно від умов і потреб, розвиток: інфраструктури, сільського господарства, туризму, освіти, створення робочих місць, охорони навколишнього середовища.

А. І. Мокій та О. І. Дацко зазначають, що необхідність стимулювання розвитку СП в населених пунктах периферійних районів України зумовлена такими загрозливими тенденціями, як: відсутність "джерел" розвитку; згорання господарської діяльності у сільських поселеннях; загострення проблем зайнятості населення; посилення соціальної напруги; збільшення обсягів соціальних платежів з державного бюджету для підтримки життєдіяльності села; фізична і моральна зношеність і відсутність розвитку інфраструктури; погіршення доступу населення до соціального обслуговування тощо [9, с. 157].

Принагідно зазначимо, що СП дає поштовх розвитку приватного сектору економіки, виступаючи ресурсом для стійкого розвитку сільської місцевості, оскільки орієнтоване на зниження рівня трудової міграції і соціальної поляризації, а також забезпечення доступності соціальних послуг.

Ми поділяємо точку зору З. Галушки, відповідно до якої "СП в Україні можна розглядати як інноваційну діяльність, що є дієвим засобом досягнення стійкого розвитку суспільства в сучасних економічних умовах" [6, с. 17]. На думку Н. А. Супрун, соціальне підприємництво як інноваційна форма бізнесу є своєрідним механізмом розв'язання соціально-економічних суперечностей та розбудови солідарної економіки [10, с. 38]. О. А. Грішнова та Г. Ю. Міщук вважають, що для сучасного розуміння соціальних інновацій найближчою концепцією є СП [7, с. 169].

Можна стверджувати, що СП і соціальні інновації стали міцним підґрунтям створення нової цінності та моделі вирішення проблем, які турбують світову спільноту.

Втім, незважаючи на існуючий сплеск інтересу до теорії СП, вона все ще перебуває на стадії концептуалізації, оскільки кожна країна має власну специфіку функціонування СП і ставлення до соціальних ініціатив.

Методологія. Основу інформаційної бази цієї роботи склали публікації вітчизняних та зарубіжних науковців. У межах дослідження були застосовані інструменти і методи якісного та кількісного SWOT-аналізу.

Наукові роботи, присвячені економічному аналізу розвитку СП за допомогою спеціальних методів в економічній науці, залишаються поодинокими. Серед них виокремлюємо роботу латвійської вченої Л. Добелі [1], в якій викладено новаторський погляд на застосування якісного SWOT-аналізу для оцінки можливостей і бар'єрів розвитку СП в Латвії. На основі аналізу наукової літератури та огляду діяльності місцевих соціальних підприємств були виявлені основні проблеми і переваги для СП в Латвії. Враховуючи результати дослідження, Л. Добелі дійшла висновку, що Латвія має високий потенціал для розвитку СП, який визначається часткою освічених людей і трудовим потенціалом безробітних осіб, здатних працювати, а також неспроможністю уряду вирішувати всі соціально-економічні проблеми. На її думку, є кілька можливостей для розвитку СП в Латвії: введення податкових пільг, забезпечення більшої доступності фінансових ресурсів, впровадження навчальних курсів і програм з СП, залучення бізнес-інкубаторів, а також впровадження інформаційних інструментів підтримки [1, с. 23].

Проте принциповим недоліком аналізу Л. Добелі є невикористання методики експертної кількісної оцінки зовнішніх і внутрішніх факторів для формування стратегії розвитку за результатами SWOT-аналізу.

Треба також зауважити, що SWOT-аналіз може бути застосовано до об'єктів різного масштабу, наприклад: галузі економіки, міста; інститутів громадянського суспільства, некомерційних організацій, СП тощо.

З метою комплексного теоретичного дослідження системи загроз, проблем і можливих перспектив сприяння розвитку СП в Україні, ми вважаємо за доцільне провести SWOT-аналіз, що включає: метод експертних і бальних оцінок і метод ранжування факторів за ступенем зростання значущості.

Основні результати.

СП – відносно нове, складне й унікальне соціально-економічне явище. До сьогодні немає одностайності у формулюванні дефініції "соціальне підприємництво" та виборі оптимальної економічної та правової моделі серед вчених, що унеможливорює уніфіковане його розу-

міння. Компоненти-ознаки визначення варіюються від соціальної справедливості, соціальної цінності, життєздатних соціально-економічних структур, формування нової рівноваги, використання інновацій, підприємницьких навичок, прогалин на ринку, вирішення соціальних проблем до соціального підприємця як агента соціальних змін [3, с. 526]. Безперечно, можна повністю погодитися із литовськими вченими М. Лаужікасом і М. Саткаускайте, що СП є корисним для суспільства, оскільки є одним із видів соціальних інновацій і може принести благо різним заінтересованим сторонам: для господарюючого суб'єкта – підвищення доходів і прибутків, а також ділової репутації, зростання кількості споживачів, їх лояльності та задоволеності від продукції або послуг; для соціальних цільових груп: зниження рівня безробіття та соціальної ізоляції людей з особливими потребами; для держави: сприятлива громадська думка, зменшення забруднення навколишнього середовища та підвищення іміджу держави [4, с. 397].

Варто зазначити, що за часів соціально-політичних і військових криз почуття допомоги "один одному" є сильним і цілеспрямованим підприємницьких ініціатив зсуваються більше в бік задоволення нагальних потреб суспільства, а не на одержання прибутку. Так, у колективній монографії підкреслюється, що "...підвищення громадської свідомості населення може стати тим вирішальним чинником, який сприятиме здійсненню соціально відповідальної діяльності інститутами громадянського суспільства" [11, с. 110].

Відомо, що SWOT-аналіз – це один з методів стратегічного управління, і багато в чому він допомагає прояснити ситуацію, побачити не тільки сильні і слабкі сторони об'єкта дослідження, а й можливості та загрози. Дана методика шляхом систематизації всієї наявної інформації та аналізу дозволяє приймати виважені стратегічні рішення, що вкрай необхідні для подальшого розвитку об'єкта дослідження.

Вивченню питань сутності й доцільності застосування SWOT-аналізу було присвячено багато наукових публікацій.

Засновником розробки оцінки стратегії підприємства на основі аналізу зовнішніх і внутрішніх чинників впливу вважають К. Р. Ендрюса, який вперше озвучив аббревіатуру "SWOT" на конференції з проблем політики бізнесу, організованій Гарвардською школою бізнесу у 1963 р. [12, с. 76].

Безумовно, значимість методики полягає в її ефективності, завдяки чому в даний час SWOT-аналіз широко застосовується в економіці. Для СП застосування даної методології є достатньо актуальним.

Як зазначає О. С. Майсак, сучасні роботи, присвячені SWOT-аналізу, не регламентують єдину загально-визнану і домінуючу методологію оцінки факторів. Конкретизуючи, О. С. Майсак пропонує класифікувати за критерієм шкали, що використовується, існуючі методології оцінки факторів SWOT-аналізу на: 1) кількісне оцінювання за одним або кількома параметрами для кожного фактора (використовується абсолютна шкала (шкала співвідношень); 2) попарне порівняння факторів (як правило, застосовується метод аналізу ієрархій або використовується шкала порядку (рангова шкала) [13, с. 153]. В даному дослідженні застосована методологія кількісної оцінки факторів SWOT-аналізу.

Для забезпечення системності аналізу ми пропонуємо схему проведення SWOT-аналізу розвитку СП, яка включає чотири основні етапи:

1) діагностика і вибір основних факторів, що характеризують внутрішнє і зовнішнє середовище розвитку СП;

2) експертна кількісна оцінка і ранжування виявлених ендогенних і екзогенних факторів за ступенем значущості (ваги);

3) розрахунок кількісних показників факторів SWOT-аналізу (табл. 1);

4) проведення перехресного аналізу результатів матриці SWOT-аналізу розвитку СП в Україні.

Таблиця 1. Етапи розрахунку кількісних показників ендогенних і екзогенних факторів SWOT-аналізу

№	Показник	Порядок розрахунку	Умовні позначення
1	Середня оцінка i -го фактора	$\bar{A}_i = \frac{\sum_{j=1}^m A_{ij}}{m}$	i – порядковий номер фактора; m – кількість експертів, що оцінили i -й фактор; A_{ij} – оцінка i -го фактора (в балах), надана j -м експертом i -му фактору
2	Середній ранг i -го фактора	$\bar{r}_i = \frac{\sum_{j=1}^m r_{ij}}{m}$	r_{ij} – ранг, встановлений j -м експертом i -му фактору
3	Ціна рангу	$C = \frac{1}{\sum_{i=1}^n \bar{r}_i}$	C – ціна рангу; $\bar{r}_i$ – середній ранг i -го фактора; n – кількість факторів
4	Вага i -го фактора	$W_i = C \times \bar{r}_i$	W_i – вага i -го фактора; C – ціна рангу; $\bar{r}_i$ – середній ранг i -го фактора
5	Параметричний індекс i -го фактора	$P_i = W_i \times \bar{A}_i$	P_i – параметричний індекс i -го фактора; W_i – вага i -го фактора; $\bar{A}_i$ – середня оцінка i -го фактора
6	Зведений параметричний індекс	$\sum_{i=1}^n P_i = P_1 + P_2 + \dots + P_n$	$\sum_{i=1}^n P_i$ – зведений параметричний індекс; P_1 – параметричний індекс 1-го фактора; P_2 – параметричний індекс 2-го фактора; P_n – параметричний індекс n -го фактора.

Джерело: складено автором за [14].

На першому етапі аналізу інформаційною базою для відбору основних факторів, що характеризують внутрішнє і зовнішнє середовище розвитку СП для побудови SWOT-аналізу, є дослідження матеріалів наукових робіт вчених-економістів і публікацій на порталі "Соціальне підприємництво в Україні" [15], започаткованого в рамках проекту "Створення всеукраїнського ресурсного центру розвитку СП "Соціальні ініціативи", що реалізується на базі Школи соціальної роботи ім. професора В.І. Полтавця Національного університету "Києво-Могилянська академія".

На другому етапі було проведено ранжування факторів за ступенем зростання значущості, з точки зору

впливу фактора на об'єкт дослідження, а також 10 експертами виставлено оцінки факторам за п'ятибальною шкалою, тобто від 1 до 5 балів (1 – незначний вплив, 2 – помірний вплив, 3 – помітний вплив, 4 – значний вплив, 5 – сильний вплив).

На третьому етапі було здійснено розрахунок кількісних показників внутрішніх і зовнішніх факторів SWOT-аналізу, що досліджуються.

Результати отриманого ранжування, експертної оцінки сильних сторін SWOT-аналізу та розрахунок кількісних показників представлені в табл. 2.

Таблиця 2. Результати кількісного SWOT-аналізу сильних сторін розвитку СП в Україні

№	Фактори	Середній ранг ($\bar{r}_i$)	Ціна рангу (C)	Вага фактора (W_i)	Середня оцінка фактора ($\bar{A}_i$)	Параметричний індекс (P_i)
1	2	3	4	5	6	7
1	Позитивний соціальний вплив на добробут населення	2	0,05	0,10	5	0,45
2	Надання робочих місць і можливості професійного навчання особам, які мають труднощі з працевлаштуванням, соціалізація людей та соціальна інтеграція на ринок праці	6		0,29	5	1,40
3	Збільшення податкових надходжень до місцевого та державного бюджетів	3		0,14	4	0,61
4	Створення соціального капіталу в суспільстві	1		0,05	4	0,18
5	Зменшення соціальної напруги в суспільстві	5		0,24	4	0,98
6	Реінвестування прибутку соціального підприємства	4		0,19	4	0,80
	Сумарне значення	21	-	1	-	4,41

Джерело: складено автором.

Проаналізуємо детально зміст і особливості факторів SWOT-аналізу.

1. Ґрунтуючись на принципі максимальної реалізації людського капіталу, діяльність соціальних підприємств покликана сприяти досягненню добробуту населення, скороченню безробіття і зростанню ВВП. Даний принцип в практичному аспекті означає допомогу вразливим

прошаркам населення в працевлаштуванні та подоланні бар'єрів соціальної адаптації, побудові і зміцненні соціальних зв'язків.

Слід зосередити увагу на тому, що місія соціальних підприємств – це задоволення потреб не стільки конкретного споживача, скільки фокусування на задоволенні потреб суспільства.

2. Проведений аналіз наукової та статистичної літератури показав, що соціальні підприємства в Європейському Союзі демонструють тенденцію до забезпечення високого рівня зайнятості людей з особливими потребами.

Соціальні підприємства не тільки надають можливість працевлаштування особам, які зневірилися у власних можливостях, але й навчають навичкам, необхідним для того, щоб знайти більш кваліфіковану роботу і, відповідно, краще інтегруватися в суспільство. Проведення інтерактивних семінарів забезпечує працівникам можливість розвиватися і залишатися конкурентоспроможними в умовах сучасного ринку праці.

3. Політика працевлаштування незахищених прошарків населення соціальними підприємствами дозволяє, з одного боку, скорочувати державні соціальні видатки на їх утримання, а, з іншого боку, збільшувати наповнення податковими платежами державного і місцевого бюджетів, зокрема, шляхом сплати підприємствами зобов'язань з податку на прибуток, податку на додану вартість, єдиного соціального внеску, податку на доходи фізичних осіб.

4. Досліджуючи процес створення соціального капіталу завдяки діяльності соціальних підприємств, слід розглядати зміцнення традицій, цінностей і норм, які регулюють довіру і оптимізм до співпраці громадян і підприємств із СП. Ефективні соціально-трудова відносини будуються завдяки поєднанню не лише високо професійних якостей персоналу зі сприятливими умовами пра-

ці та гідної заробітної плати, але й довіри та відповідальності, соціальної справедливості, можливостей для розвитку та реалізації персоналу. Ми солідарні з позицією О. А. Грішнєвої в тому, що "наявність соціального капіталу полегшує індивіду, групі та організації доступ до нових знань і навичок" і "обумовлює ряд індивідуальних переваг: люди швидше досягають кращих результатів шляхом використання соціального капіталу" [16, с. 36-37].

5. Залучення соціально незахищених прошарків населення до роботи на соціальному підприємстві веде до зниження соціальної напруги у суспільстві через зростання трудових доходів, а отже означає розширення можливостей для забезпечення добробуту людей та підвищення якості життя.

6. Відзначимо, що соціальні підприємства використовують більшу частину (понад 50%) прибутку від власної операційної діяльності на благо суспільства або направляють частку свого прибутку на реалізацію соціальних проектів чи благодійність відповідно до своєї бізнес-ідеї. Як зазначають Дж. Боше і Дж. Маккларг: "Соціальні підприємці використовують такі способи отримання доходів, які прямо і безпосередньо пов'язані з їх суспільною місією: приймають на роботу інвалідів або інших соціально незахищених громадян, виготовляють для них товари і надають послуги" [2, с. 3].

В табл. 3 наведено результати кількісної оцінки слабких сторін розвитку СП в Україні.

Таблиця 3. Результати кількісного SWOT-аналізу слабких сторін розвитку СП в Україні

№	Фактори	Середній ранг ($\bar{r}_i$)	Ціна рангу (C)	Вага фактора (W_i)	Середня оцінка фактора ($\bar{A}_i$)	Параметричний індекс (P_i)
1	2	3	4	5	6	7
1	Невисока рентабельність бізнесу і проблеми залучення фінансових ресурсів	4	0,07	0,27	5	1,31
2	Недовіра населення до СП	1		0,07	3	0,17
3	Відсутність регулювання на законодавчому рівні діяльності соціальних підприємств	2		0,13	3	0,41
4	Відсутність державних субсидій та дотацій для діяльності соціальних підприємств	5		0,33	4	1,40
5	Неефективна взаємодія органів державної влади із соціальними підприємствами	3		0,20	5	0,94
	Сумарне значення	15	-	1	-	4,23

Джерело: складено автором.

1. Невисока рентабельність соціальних підприємств є його найбільш вразливим місцем в очах інвесторів. Проблеми із залученням довгострокових фінансових коштів пояснюються високим рівнем підприємницького ризику, що обумовлює активність інвесторів, готових розвивати соціальні підприємства. Тому існує ймовірність настання збитковості та низької рентабельності соціального підприємства. Субсидії і гранти є лише короткостроковими фінансовими ресурсами для соціальних підприємств.

2. Недовіра певних категорій людей, заснована на суб'єктивних відчуттях, проявляється в тому, що вони не вірять в чесність цілей СП, які полягають в добровільному і безкорисливому наданні допомоги людям з особливими потребами заради їх блага. Накопичення успішного досвіду роботи соціальних підприємств долає вказаний стереотип. А. М. Колот робить висновок про те, що "...відносини між людьми й організаціями, між народом і владою вибудовуються насамперед на довірі" [17, с. 233]. Довіра має бути побудована на конкретних ефективних результатах діяльності соціальних підприємств та їх інформаційній відкритості і прозорості. За таких умов саме довіра людей до таких підприємств є ефективним

інструментом для проведення соціальних зрушень у суспільстві під час економічних криз.

3. Відзначимо також існування прогалин в правовому регулюванні на законодавчому рівні загальних положень про господарську діяльність соціальних підприємств, зокрема, порядку створення, управління соціальним підприємством, правового статусу працівників, розподілу прибутку тощо.

4. Соціальні підприємства потребують державних програм розвитку. Такі програми мають передбачати не лише підтримку фінансовими ресурсами у вигляді субсидій і грантів, пільг з оренди комунального майна та податкових пільг, але й надання соціальним підприємствам ринків збуту товарів і послуг, наприклад, через механізми тендерних державних закупівель, що повинно безумовно бути законодавчо врегульовано у нормативно-правових актах.

5. Відзначимо, що проведений нами аналіз реалізації функцій держави в сфері регулювання соціальних підприємств показав недостатню участь уряду в сприянні розвитку їх діяльності та неефективність взаємодії держави та СП на всіх рівнях. Зокрема, не проводяться ста-

тистичні обстеження діяльності соціальних підприємств і не запроваджуються спеціальні програми співпраці.

В табл. 4 відображено результати кількісної оцінки можливостей розвитку СП в Україні.

Таблиця 4. Результати кількісного SWOT-аналізу можливостей розвитку СП в Україні

№	Фактори	Середній ранг ($\bar{r}_i$)	Ціна рангу (C)	Вага фактора (W_i)	Середня оцінка фактора (A_i)	Параметричний індекс (P_i)
1	2	3	4	5	6	7
1	Розвиток мікрокредитування соціальних підприємств	6	0,04	0,21	5	1,05
2	Залучення іноземних інвестицій	7		0,25	5	1,25
3	Відсутність конкурентів у даному сегменті	5		0,18	5	0,88
4	Розробка та запровадження ефективної програми навчальної дисципліни "Соціальне підприємництво" в вищих навчальних закладах і створення онлайн-шкіл, що забезпечать якісну підготовку соціальних підприємців	3		0,11	4	0,47
5	Проведення семінарів, тренінгів, науково-практичних конференцій та форумів	1		0,04	4	0,15
6	Створення реєстру українських соціальних підприємств	4		0,14	5	0,70
7	Пропаганда ідеї діяльності соціальних підприємств через ЗМІ	2		0,07	5	0,35
	Сумарне значення	28	-	1	-	4,85

Джерело: складено автором.

1. Значним кроком на шляху до розвитку мікрокредитування у становленні вітчизняного СП слід визнати інноваційну програму пільгового кредитування, впроваджену Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) спільно з АТ "Ощадбанк" 6 квітня 2016 року, що забезпечить кредитування соціальних підприємств загальним обсягом 100 млн. грн за низькими відсотковими ставками (5 % або 10 %) [18].

Мікрокредитування має суттєві переваги для соціальних підприємств-позичальників. По-перше, це легкий спосіб клієнту зарекомендувати себе як сумлінного позичальника і швидко отримати позитивну кредитну історію. По-друге, мікрокредитування виконує соціальну функцію; навіть позичальники з мінімальними доходами можуть отримати позику, що упереджує зростання безробіття та банкрутства засновників-початківців соціальних підприємств.

2. Залучення іноземних інвестицій, які спрямовуються на впровадження у виробництво новітніх технологій, сучасних практик управління персоналом, підвищить конкурентоспроможність соціальних підприємств. Інвестори-філантропи зацікавлені в реалізації бізнес-ідей соціальних підприємств, якщо їх діяльність сприяє збереженню довкілля, охороні здоров'я людей та розширенню можливостей розвитку для людей з особливими потребами.

3. Серед можливостей СП ми виокремлюємо відкритість ринку із слабкою конкуренцією, що обумовлено в більшості випадків виробництвом продукції, яка зменшує різноманітні труднощі людей. Наприклад, громадська організація "Підмога.інфо" [19], основними напрямками роботи якої є проблеми протезування та допомоги солдатам, які постраждали під час бойових дій на території України, та позасудовий захист прав військовослужбовців, не має конкурентів на вітчизняному ринку.

4. Ми вважаємо, що для популяризації і зміцнення довіри до СП необхідне запровадження ефективної програми навчальної дисципліни "Соціальне підприємництво" в вищих навчальних закладах і створення онлайн-шкіл, які забезпечать якісну підготовку персоналу для діяльності таких підприємств.

Ми пропонуємо створити вітчизняну школу СП зі спеціальною освітньою програмою, в межах якої початківці та діючі соціальні підприємці знайомляться з най-

кращим міжнародним і вітчизняним досвідом ведення бізнесу в соціальній сфері, навчаються бізнес-плануванню, здобувають знання в сфері правових і фінансових засад бізнесу, отримують вичерпну інформацію про державні, регіональні, муніципальні і приватні програми підтримки СП. По закінченню навчання учасники мають можливість презентувати розроблені ними соціальні бізнес-плани потенційним інвесторам для подальшої злагодженої взаємодії.

Слухачами можуть стати початківці, які мають намір стати підприємцями та зареєстровані підприємці, представники громадських організацій, громадяни, які бажають реалізувати свій соціально-підприємницький проект в певному регіоні.

Підготовка фахівців за навчальним курсом СП у вищих навчальних закладах сприятиме:

- формуванню у слухачів систематизованого уявлення про основи раціональної організації діяльності в сфері соціального бізнесу, що має допомогти успішному початку професійної кар'єри і забезпечити перспективу подальшого успішного кар'єрного просування;
- розвитку особистісних факторів, таких як підприємництво, ініціативність, здатність ризикувати, приймати самостійні управлінські та організаційні рішення.

У Європі перший курс з СП був прочитаний в Швейцарії в Університеті Женеви (University of Geneva) в 2003 р. спільно М. Мартіном і П. Хартіган [20]. У даний час за кордоном програми навчання СП користуються все більш широким попитом. Їх викладають у 35 країнах світу понад 250 професорів [20]. У США дисципліна "Соціальне підприємництво" ввійшла в програми приблизно 30 бізнес-шкіл [21, с. 48] і багатьох університетів.

Помітний вплив на просування СП в Україні справить започаткований курс "Соціальне підприємництво" на бакалаврській програмі Школи соціальної роботи НаУКМА [22], що дасть можливість популяризувати СП як у студентському середовищі, так і в суспільстві.

В 2015 році в Берліні була створена Школа СП та інновацій за підтримки Міністерства іноземних справ Німеччини [23], в межах якої проведено Осінню школу в Берліні та семінари з основ СП в 13 містах Білорусії, України та Росії. Після проходження програми

додаткової освіти було відібрано найбільш перспективні стартапи для їх подальшої акселерації та залучення інвестицій.

5. На тлі значної кількості форумів, присвячених різним аспектам СП і просуванню ідей СП, метою заходів є фокусування на поглибленому обміні думками та обговоренні проблем. Адже програми навчання СП дуже різноманітні за своїми форматами і цільовими аудиторіями.

6. Сприятливим для розвитку соціальних підприємств також видається і започаткування єдиної комунікаційної мережі, яка б охоплювала реєстр всіх соціальних підприємств, інформацію про їх діяльність, про взаємодію з державними і місцевими органами влади, інвесторами, опис їх продукції, результати соціальних змін у суспільстві завдяки їх роботі, а також містила б щорічний рейтинг найбільш успішних соціальних підприємств за соціальними та фінансовими показниками. Даний інформаційний ресурс прискорить поширення відомостей про успішні

бізнес-проекти соціальних підприємств і сприятиме ефективній взаємодії підприємств.

7. Позитивний вплив на розвиток соціальних підприємств в Україні спроможна здійснити широкомасштабна діяльність ЗМІ через пропаганду успішних проектів соціальних підприємств. Наприклад, в травні 2016 року Фонд Східна Європа у співпраці з німецькою Громадською організацією ChildFund Deutschland e.V. оголосив конкурс на проведення інформаційних кампаній в нових і традиційних ЗМІ, спрямованих на підвищення обізнаності населення про СП і його інформаційну підтримку в Україні [24]. Телевізійним ЗМІ доцільно приділити увагу поширенню ознайомлювальної інформації про вітчизняні соціальні підприємства для зростання в суспільстві інтересу до їх діяльності.

В табл. 5 відображено результати кількісної оцінки загроз розвитку СП в Україні. Основні з них такі:

Таблиця 5. Результати кількісного SWOT-аналізу загроз розвитку СП в Україні

№	Фактори	Середній ранг ($\bar{r}_i$)	Ціна рангу (C)	Вага фактора (W_i)	Середня оцінка фактора ($\bar{A}_i$)	Параметричний індекс (P_i)
1	2	3	4	5	6	7
1	Зростання цін на енергоносії	1	0,17	0,17	4	0,63
2	Нестабільна політична ситуація в Україні	2		0,33	4	1,37
3	Корупція в економіці	3		0,50	4	2,05
	Сумарне значення	6	-	1	-	4,05

Джерело: складено автором.

1. Зростання цін на енергоносії безумовно негативно позначається на рентабельності господарської діяльності соціальних підприємств. Вирішенням цієї проблеми має стати перехід на альтернативні джерела енергії, які технологічно забезпечать іноземні інвестиції.

2. Нестабільна політична ситуація в країні збільшує підприємницькі ризики для інвесторів. Для подолання цієї загрози ми пропонуємо ввести систему державних гарантій для інвесторів соціальних підприємств.

3. Феномен корупції в наш час набирає ваги ключової загрози національній безпеці, здійснюючи деструктивний вплив на економіку, соціальну сферу життя суспільства та державу загалом. Складні бюрократичні державні механізми та нестабільна політична ситуація в країні прискорюють поширення корупційних правопорушень серед державних службовців. Даний фактор загроз поживляє рейдерські захоплення прибуткових підприємств, знижує рентабельність бізнесу, впливає на зростання рівня безробіття в Україні. Як відомо, за результатами дослідження міжнародної організації Transparency International, в 2015 р. за індексом сприйняття корупції Україна посіла

130 місце серед 168 країн [25]. На жаль, такий показник вже став недоброю традицією: протягом тривалого часу Україна належить до найкорумпованіших країн світу. Безумовно для інвесторів це тривожний сигнал, що робить для них діяльність соціальних підприємств не привабливим об'єктом для вкладання коштів і розвитку. Для організації прозорості діяльності соціальних підприємств слід впроваджувати вищезгадану єдину комунікаційну мережу, долучати до співпраці ЗМІ.

На підставі результатів проведеного кількісного SWOT-аналізу, які відображено на рисунку 1, ми дійшли висновку, що для розвитку СП в Україні позитивний вплив можливостей (зведений параметричний індекс – 4,85) і сильних сторін (4,41) має більшу вагу (агрегований параметричний індекс – 9,26) порівняно зі значенням негативного впливу загроз (зведений параметричний індекс – 4,05) разом зі слабкими сторонами (4,23), агрегований параметричний індекс яких становить лише 8,28. Тому ми обґрунтовано стверджуємо про сприятливі умови для збільшення кількості вітчизняних соціальних підприємств і розширення їх діяльності.

Рис.1. Графічне зображення результатів SWOT-аналізу розвитку СП в Україні

Джерело: побудовано автором.

З метою більш повного й комплексного SWOT-аналізу досліджуваного об'єкта ми провели перехресний аналіз взаємовпливу сильних і слабких сторін з можливостями та загрозами для розвитку СП в Україні. Ґрунтуючись на отриманих кількісних і якісних показниках

SWOT-аналізу нами запропоновано рекомендації (табл. 6), що дозволяють збільшити можливості використання вітчизняними соціальними підприємствами сильних сторін і реалізацію можливостей, а також заходи, що здатні послабити та ліквідувати загрози і слабкі сторони.

Таблиця 6. Перехресний аналіз результатів матриці SWOT-аналізу розвитку СП в Україні

Елементи матриці		ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ	
		Сильні сторони (4,41 бали)	Слабкі сторони (4,23 бали)
ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ	SWOT		
	Можливості (4,85 бали)	Соціальні підприємства мають передумови для реалізації сприятливих "можливостей" зовнішнього і внутрішнього середовища, якщо будуть раціонально використовувати весь потенціал "сильних сторін", зокрема, спрямування іноземних інвестицій на зменшення соціальної напруги і створення соціального капіталу в суспільстві. Втілення соціальними підприємствами в життя проаналізованих "можливостей" забезпечить зростання впливу параметричного індексу "сильних сторін", що, у свою чергу, послабить "загрози" і зменшить дію "слабких сторін".	"Сильні сторони" у кількісному і якісному вимірі перевершують вагу факторів "слабких сторін". Відповідно, якщо фінансова діяльність соціальних підприємств буде повністю прозорою для інвесторів, а держава буде надавати соціальним підприємствам дотації та субсидії хоча б на один рік з моменту їх започаткування, то "слабкі сторони" будуть ефективно трансформовані у можливості для посилення "сильних сторін". Умовою оптимізації можливостей є широкомасштабна пропаганда діяльності соціальних підприємств у ЗМІ.
	Загрози (4,05 бали)	Вітчизняні соціальні підприємства в своєму арсеналі мають недостатньо розроблених механізмів для повного подолання "загроз", зокрема, такого фактора, як політична нестабільність. "Сильні сторони" за кількістю факторів перевищують параметр "загроз". Тому доцільним в цьому аспекті є ефективне застосування "сильних сторін" для послаблення дії "загроз". Наприклад, для зменшення та подолання впливу корупції дієвим є побудова тісної взаємодії зі ЗМІ для поширення інформації про умови та результати діяльності соціальних підприємств.	Поєднання факторів "загроз" із "слабкими сторонами" утворюють небезпечні умови діяльності соціальних підприємств. Наприклад, брак інформації про вітчизняні соціальні підприємства, недовіра населення до їх діяльності, корумпований та занадто бюрократизований інститут державної влади беззаперечно є перешкодами для сприятливого розвитку СП. Відповідно, неефективна взаємодія органів державної влади із соціальними підприємствами стоїть на заваді реалізації факторів "сильних сторін" і використанню факторів "можливостей".

Джерело: складено автором.

Створення та покращення умов діяльності вітчизняних соціальних підприємств має будуватися на наданні їм інструментів підтримки з боку держави спільно з органами місцевого самоврядування, інвесторами, банківськими і страховими організаціями, благодійними фондами, громадськими організаціями. Також соціальні підприємства потребують розбудови не лише фінансової, але й освітньої інфраструктури, яка б охоплювала університети, бізнес-школи, дослідницькі інститути, що забезпечить підготовку необхідних кадрів і обмін досвідом успішних соціальних підприємств.

Висновки та дискусія. Розвиток СП викликаний міліливою соціальною сферою і появою потреб, які не задовольняються на конкретний момент традиційними ринковими механізмами.

Європейський Союз визнає СП як важливий інструмент розробки інноваційних підходів до вирішення соціальних завдань. Уряди держав-членів Європейського Союзу прагнуть стимулювати і підтримувати ефективний потенціал соціальних підприємств.

Проведене нами дослідження на основі SWOT-аналізу показало, що просування СП в Україні має сприятливі перспективи, навіть за наявності таких загроз, як нестабільна політична ситуація, високий рівень корупції і зростання цін на енергоресурси, і принесе значні соціально-економічні вигоди для суспільства і країни в цілому. Для розвитку соціальних підприємств ми пропонуємо розбудовувати фінансову та освітню інфраструктуру, долучати до співпраці ЗМІ, створити інтерактивну єдину комунікаційну мережу, яка б містила всю необхідну інформацію для інвесторів, постачальників, споживачів про ці підприємства, робила б їх діяльність прозорою і відкритою для суспільства.

Незважаючи на помітне зростання визнання соціально орієнтованих організацій як найважливішого фактору розвитку громадянського суспільства, емпіричні дослідження результатів діяльності соціальних підприємств – не дістали масштабного висвітлення в науковій

літературі. Видається необхідним привернути увагу економістів до розробки системи показників і коефіцієнтів для оцінки соціальної ефективності та потенціалу економічної стійкості соціальних підприємств.

Перспективою подальших досліджень є економетричне моделювання впливу СП на якість життя населення.

Список використаних джерел

1. Dobele L. Social entrepreneurship problems and solutions: a case study of Latvia [Електронний ресурс] / L. Dobele // West East Journal of Social Sciences. – 2012. – Vol. 1, № 1. – P. 11-25. – Режим доступу: <http://www.westeastinstitute.com/journals/wp-content/uploads/2013/02/2-Lasma-Dobeles-Full-Paper-Social-Entrepreneurship-Problems-And-Solutions-A-Case-Study-Of-Latvia.pdf>
2. Boschee J. Toward a better understanding of social entrepreneurship: some important distinctions [Електронний ресурс] / J. Boschee, J. McClurg. – Institute for Social Entrepreneurs, 2003. – Режим доступу: <http://www.caledonia.org.uk/papers/Social-Entrepreneurship.pdf>
3. Zahra S. A. A typology of social entrepreneurs: Motives, search processes and ethical challenges / S. A. Zahra, et. al. // Journal of business venturing. – 2009. – №24. – P. 519-532. DOI: 10.1016/j.jbusvent.2008.04.007
4. Laužikas M. The model of social innovations in the emerging market of Lithuania / M. Laužikas, M. E. Cernikovaite // Intelektinė ekonomika. – 2011. – №5 (3). – P. 388-400.
5. Березяк І. Зарубіжний досвід та вітчизняні реалії становлення соціального підприємства [Електронний ресурс] / І. І. Березяк // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Економіка. – 2014. – Вип. 25. – С. 31-36. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2014_25_8
6. Галушка З. І. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні [Електронний ресурс] / З. І. Галушка // Вісн. Київ. ун-ту. Економіка. – 2013. – №148. – С. 15–17. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2013/148-2/4>
7. Грішнова О. А. Соціальні інновації у трудовій сфері: сутність, види, особливості реалізації в Україні / О. А. Грішнова, Г. Ю. Мішук // Демографія та соціальна економіка. – 2013. – № 2 (20). – С. 167-178.
8. Кіреєва О. Б. Соціальне підприємництво як інструмент соціальної політики [Електронний ресурс] / О. Б. Кіреєва // Актуальні проблеми державного управління та місцевого самоврядування: зб. наук. пр. – Д.: ДРІДУ НАДУ. – 2010. – Вип. 3 (6). – Режим доступу: [http://www.dbuap.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdspd.pdf](http://www.dbuap.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdspd.pdf)
9. Мокій А. І. Розвиток соціального підприємництва у контексті зміцнення економічної безпеки депресивних територій [Електронний ресурс] / А. І. Мокій, О. І. Дацюк // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2014. – Вип. 1. – С. 155-166. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchetei_2014_1_22

10. Супрун Н. А. Соціальне підприємництво як механізм розбудови солідарної економіки / Н. А. Супрун // "Соціальна та економічна солідарність – український вибір": матеріали міжнародного симпозиуму. – Київ, 28 січня 2016 р. – К.: КНУ ім. Т.Г. Шевченка, 2016. – С. 36-38.
11. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / [А. М. Колот та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана", Наук. парк, Ін-т соц.-труд. відносин. – К.: КНЕУ, 2012. – 501 с.
12. Минцберг Г. Стратегический процесс: монография / Г. Минцберг, Д. Б. Куин, С. Гошал; Ред. пер. с англ. Ю. Н. Каптуревский. – М.: Харьков; СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
13. Майсак О. С. SWOT-анализ: объект, факторы, стратегии. Проблема поиска связей между факторами / О. С. Майсак // Управление и высокие технологии. – 2013. – № 1 (21). – С. 151-157.
14. Ягудина Р. И. Фармакоэкономика: общие сведения, методы исследования / Р. И. Ягудина, А. Ю. Куликов // Новая аптека. – 2007. – № 9. – С. 73-78.
15. Портал "Соціальне підприємництво в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/povyny/v-ukraini/156-5-velykykh-mozhlyvostei-dlia-rozvytku-sotsialnoho-pidpriemnytstva-v-ukraini>
16. Гришнова О. А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку / О. А. Гришнова // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 34-40.
17. Колот А. М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку: монографія / А. М. Колот. – К.: КНЕУ, 2010. – 251 с.
18. Usaid / western nis enterprise fund та ощадбанк розпочинають програму кредитування соціальних підприємств [Електронний ресурс] / Сайт Ощадбанку. – Режим доступу: <http://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4333761/>

М. Наумова, асп.

Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана, Киев, Украина

ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

В статье проведен качественный и количественный SWOT-анализ развития социального предпринимательства в Украине. Определены и оценены сильные и слабые стороны, а также угрозы и возможности развития социального предпринимательства в Украине. На основании проведенного анализа были определены наиболее эффективные направления содействия развитию социального предпринимательства в Украине.

Ключевые слова: социальное предпринимательство, социальные предприятия, SWOT-анализ, качество жизни, социальные инновации.

M. Naumova, PhD student

Vadim Getman Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine

PERSPECTIVES AND CHALLENGES FOR SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN UKRAINE

The assessment of the current state and prospects of social entrepreneurship development in Ukraine based on qualitative and quantitative SWOT analysis, taking into account the synergy between the opportunities and threats, strengths and weaknesses of the object are suggested and conducted in the article. The expert survey method was applied to evaluate the factors are identified through SWOT analysis.

The priority areas of social entrepreneurship development in Ukraine had been identified on the basis of the sophisticated matrix of the SWOT-analysis. The overriding objectives of social entrepreneurship development in Ukraine are making public authorities as well as civil society aware of the solutions required for the problems of social entrepreneurship development in Ukraine through media and communications.

The adoption of the Act on social entrepreneurship and its support at the national, regional and local level; the formulation and adoption of the special long-term development programmes to promote social entrepreneurship, introduce legislation to set up a specific registration system for social enterprises, including the regularly monitoring of their activities – the measures are necessary to achieve more effective implementation and increasing the scope and scale of social entrepreneurship in Ukraine.

The establishment of the education programmes in the field of social entrepreneurship in the universities, organizing and conduction of teaching workshops, trainings, and courses on social entrepreneurship for the wide public – would give new impetus to the development of social entrepreneurship in Ukraine as the source of the citizens' initiatives.

Keywords: social entrepreneurship, social enterprises, SWOT-analysis, quality of life, social innovation.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

1. Dobelev, L., 2012. Social entrepreneurship problems and solutions: a case study of Latvia. In: West East Journal of Social Sciences, 1 (1), pp. 11-25, [online] Available at: <http://www.westeastinstitute.com/journals/wp-content/uploads/2013/02/2-Lasma-Dobelev-Full-Paper-Social-Entrepreneurship-Problems-And-Solutions-A-Case-Study-Of-Latvia.pdf>
2. Boschee, J., McClurg, J., 2003. Toward a better understanding of social entrepreneurship: some important distinctions. National Centre for Social Entrepreneurs, [online] Available at: <http://www.caledonia.org.uk/papers/Social-Entrepreneurship.pdf> [Accessed 15 June 2016].
3. Zahra, S. A., Gedajlovic, E., Neubaum, D. O., & Shulman, J. M., 2009. A typology of social entrepreneurs: Motives, search processes and ethical challenges. Journal of business venturing, 24, pp. 519-532. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2008.04.007>
4. Laužikas, M., & Cerniková, M. E., 2011. The model of social innovations in the emerging market of Lithuania. Intelektinė ekonomika, 5 (3), pp. 388-400.
5. Berezyak, I., 2014. Foreign experience and domestic realities of becoming a social enterprise. Scientific Proceedings of the National University "Ostroh Academy". Series: Economy, [online] Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2014_25_8 [Accessed 3 May 2016].
6. Galushka, Z. I., 2013. The phenomenon of social entrepreneurship: concept and prospects in Ukraine. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 148, pp. 15-17. DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2013/148-2/4>
7. Grishnova, O. A., Mishchuk, G. U., 2013. Social innovation in labor sphere: substance, types and features of implementation in Ukraine. Demography and social economy, 2 (20), pp. 167-178.
8. Kireyeva, O. B., 2010. Social entrepreneurship as a tool of social policy. Actual problems of state and local government, [online] Available at: [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf) [Accessed 2 May 2016].
9. Mokiy, A. I., 2014. Development of social entrepreneurship in the context of strengthening the economic security of depressed areas. Bulletin of Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic science, [online] Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchetei_2014_1_22 [Accessed 8 May 2016].
10. Suprun, N. A., 2016. Social entrepreneurship as a mechanism for building solidarity economy. Social and economic solidarity – Ukrainian choice": materials of international symposium, Kyiv, 28 January 2016, pp. 36-38.
11. Kolot, A. M. ed., 2012. Social responsibility: theory and development practice. Kyiv: KNEU Press, The Social and labor relations Institute.
12. Mintzberg, G., Kuin, D. B. and Goshal, S., 2001. Strategic process: monograph. Translated from English by Y. N. Kapturevsky. Moscow; Kharkiv; St. Petersburg: Peter.
13. Maisak, O. S., 2013. SWOT-analysis: object, factors, strategies. The problem of relations between the factors search. Management and high technology, 1 (21), pp. 151-157.
14. Yagudina, R. I., Kulikov, A. Y., 2007. Pharmacoeconomics: general information, research methods. New Pharmacy, 9, pp. 73-78.

19. Громадська організація "Підмога.інфо" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidmoga.info/>

20. Brock D. D. Social entrepreneurship, teaching resources handbook [Електронний ресурс] / D. D. Brock. – Arlington: The Ashoka Global Academy for Social Entrepreneurship, 2008. – 94 p. – Режим доступу: https://www.academia.edu/11866932/Social_Entrepreneurship_Teaching_Resources_Handbook

21. Юнус М. Создавая мир без бедности: социальный бизнес и будущее капитализма / М. Юнус, А. Жолі. – М.: Альпина Паблишер, 2010. – 307 с.

22. Сайт Школа соціальної роботи імені професора Володимира Полтавця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ssw.ukma.edu.ua/ssw-staff>

23. Social Innovation School Berlin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soinschool.org/the-school>

24. ФЄ та партнери оголошують конкурс на реалізацію інформаційних кампаній з популяризації ідеї соціального підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / Сайт Фонд Східна Європа. – Режим доступу: <http://www.eef.org.ua/ua/component/k2/item/503-fsye-ta-partnery-oholoshuiut-konkurs-na-realizatsiiu-informatsiinykh-kampanii-z-populyaryzatsii-idei-sotsialnoho-pidpriemnytstva-v-ukraini.html>

25. Corruption perceptions index [Електронний ресурс] / Transparency International. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/cpi2015>

Надійшла до редколегії 23.06.16

Date of editorial approval 30.07.16

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

15. Social Entrepreneurship in Ukraine, 2016. 5 great opportunities for the development of social entrepreneurship in Ukraine. [online] Available at: <<http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/novyny/v-ukraini/156-5-velykykh-mozhlyvostei-dlia-rozvytku-sotsialnoho-pidpriemnytstva-v-ukraini>> [Accessed 10 June 2016].
16. Grishnova, O. A., 2014. Human, intellectual and social capital of Ukraine: substance, correlation, assessment, development directions. Labor relations: theory and practice, 1, pp. 34-40.
17. Kolot, A. M., 2010. Social and labor sphere: state of relations, new challenges and trends: monograph. Kyiv: KNEU Press.
18. Oschadbank, 2016. Usaid / Western NIS enterprise fund and Oschadbank started a lending programme for social enterprises. [online] Kyiv: Oschadbank. Available at: <<http://www.oschadbank.ua/ua/press-service/news/4333761/>> [Accessed 10 May 2016].
19. NGO "Pidmoha.info", 2016. [online] Available at: <<http://pidmoha.info/>> [Accessed 16 June 2016].
20. Brock, D. D., 2008. Social entrepreneurship, teaching resources handbook. [online] Arlington: The Ashoka Global Academy for Social Entrepreneurship. Available at: <https://www.academia.edu/11866932/Social_Entrepreneurship_Teaching_Resources_Handbook> [Accessed 16 June 2016].
21. Yunus, M., Joly, A., 2010. Creating a world without poverty: social business and the future of capitalism. Moscow: Alpina Publisher.
22. Volodymyr Poltavets School of Social Work, 2016. [online] Available at: <<http://ssw.ukma.edu.ua/ssw-staff>> [Accessed 10 May 2016].
23. Social Innovation School Berlin, 2016. [online] Available at: <<http://soinschool.org/the-school>> [Accessed 10 June 2016].
24. Eastern Europe Fund, 2016. EEF and partners announce a competition for the realization of information campaigns to promote the idea of social entrepreneurship in Ukraine. [online] Available at: <<http://www.eef.org.ua/ua/component/k2/item/503-fsye-ta-partnery-oholoshuiut-konkurs-na-realizatsiiu-informatsiynykh-kampanii-z-populyaryzatsii-idei-sotsialnoho-pidpriemnytstva-v-ukraini.html>> [Accessed 1 June 2016].
25. Transparency International, 2015. Corruption perceptions index 01/01/2015 to 31/12/2015 [statistics]. Retrieved from <http://www.transparency.org/cpi2015>

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 8(185): 22-29

УДК 330.5

JEL Classification: E 31, E 58, E 63, G 20, N 10

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/185-8/3>

I. Новікова, канд. екон. наук, ст. наук. співроб.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ЄВРОПЕЙСЬКА ОРІЄНТАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ

У статті висвітлено історичні особливості та сучасні тенденції європейської орієнтації економіки України. Проаналізовано динаміку експорту/імпорту українських товарів і послуг до/з країн єврозони, а також засоби стимулювання експортної діяльності, зокрема шляхом створення та реалізації інноваційної продукції. Розглянуто проблеми, що виникають у процесі імплементації стратегічних європейських засад в Україні. Надано рекомендації щодо подолання бар'єрів на шляху євроінтеграції національної економіки.

Ключові слова: євроінтеграція, стратегія, економічна інтеграція, технологічний прорив, геополітичні виклики.

Постановка проблеми. Україна наразі переживає не простий період у своїй новітній історії. Виклики та потрясіння з якими довелося стикнутися кілька років тому неможливо було уявити й у найстрашнішому сні. Це випробовування для народу, який виявив бажання стати членом європейської родини. Геополітичне протистояння, у центрі якого опинилася Україна суттєво ускладнює реалізацію євроінтеграційного вектору. Незважаючи на це, властивий українсько-європейським відносинам динамізм посилюється, зокрема завдяки сучасним змінам, які відбуваються у світі. Кумулятивний ефект перетворень посилює трансформаційні процеси у напрямку євроінтеграції, а це передбачає оновлення знань про принципи управління у Європейському союзі, його взаємовідносини з Україною, аналіз сучасних євротенденцій у контексті реалізації стратегічних рішень, а також проблем, що виникають у процесі імплементації стратегічних європейських засад. Адже прийняття сучасних стратегічних рішень у нашій державі значною мірою залежить від аналізу усіх цих та багатьох інших соціально-економічних складових. Певні повчальні висновки дозволить зробити й дослідження особливостей європейської орієнтації економіки у власній новітній історії, крім того воно допоможе оминати труднощі й прорахунки минулого, а також сприятиме макроекономічній самореалізації та творенню власної історичної долі.

Мета статті – дослідити історичні особливості та сучасні тенденції орієнтації економіки України на європейський ринок, стандарти управління та економічні пріоритети, а також проаналізувати вітчизняний експортний потенціал та фактори, що зумовлюватимуть його нарощення.

Аналіз досліджень та публікацій. Вітчизняними вченими (Ю.М. Пахомов, В.Л. Першин, Л.І. Плаксі, В.В. Приходько, С.А. Романюк) розроблено основні теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації щодо перспектив України на шляху євроінтеграції, зок-

рема визначено: основи інституційних перетворень, багатовекторний розвиток української економіки, засади стратегічного партнерства, динамічні принципи розвитку АПК тощо. Серед зарубіжних авторів Мака Чітанова на основі аналізу досвіду проведення аналогічних реформ у Грузії припускає можливість його використання в Україні, а також детально висвітлює реформи у сфері лібералізації та спрощення податкового законодавства, лібералізації зовнішньої торгівлі, дерегуляції підприємницької діяльності та ін. [1]. Д. Гемі та М. Вонгровська зазначають, що приєднання України до ЄС найближчим часом заважає низка чинників: низький рівень життя в Україні – 15 % від середнього показника по ЄС, незначна частка України в закордонній торгівлі ЄС (лише 0,4 %); частка українського експорту дорівнює 5 % від того, що припадає на середнього мешканця ЄС, а частка закордонних інвестицій у перерахунку на одного українця становить 1-2 % порівняно з показником Євросоюзу [2].

Методологія дослідження. Теоретичною базою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії та стратегічного управління, наукові праці вітчизняних та іноземних учених з досліджуваної проблематики. Методологічною основою є загальнонаукові методи пізнання, а саме: методи аналізу та синтезу, метод порівняння, історичний метод тощо. Зокрема, на основі історичного методу досліджено історичні особливості європейської орієнтації економіки України, а також проблеми, що виникають у процесі імплементації стратегічних європейських засад, запропоновано рекомендації щодо подолання бар'єрів на шляху євроінтеграції національної економіки. Шляхом застосування методу порівняння визначено обсяги та напрями трансформації експортної структури в Україні.

Основні результати. Сьогодні, провідні академіки Національної академії наук України (далі – НАНУ) упевнені, що оперуючи категоріями "галузь" чи "продукція"